

**ЕМПИРИЧНО ИЗСЛЕДВАНЕ НА ВЛИЯНИЕТО НА
СЧЕТОВОДНИТЕ СТАНДАРТИ ВЪРХУ
СЧЕТОВОДНАТА ПОЛИТИКА НА ПРЕДПРИЯТИЯТА
В БЪЛГАРИЯ**

(втора част)

д-р Кирил Башикарров

e-mail: k.bashikarov@abv.bg

Ключови думи:	Резюме
<p>Изследване Счетоводни стандарти Счетоводна политика Предприятия от обществен интерес Представяне Оповестяване Финансово отчитане</p>	<p>Извършено е изследване на влиянието на счетоводните стандарти през последните години върху съдържанието на счетоводната политика на предприятията от обществен интерес и за определяне ефекта от прилагането на новите счетоводни стандарти върху представянето и оповестяването на информацията във финансовите отчети. Целта е да се очертаят възможности за допълване на съдържанието на счетоводната политика с оглед усъвършенстване на финансовото отчитане на предприятията от обществен интерес в България.</p>

ВЪВЕДЕНИЕ

Извършено е изследване на влиянието на счетоводните стандарти през последните години върху съдържанието на счетоводната политика на предприятието и за определяне ефекта от прилагането на новите счетоводни стандарти върху представянето и оповестяването на информацията във финансовите отчети. Целта е да се очертаят възможности за допълване на съдържанието на счетоводната политика с оглед усъвършенстване на финансовото отчитане на предприятията в България.

В настоящата статия ще бъдат представени резултатите от въпросника за потребители на финансови отчети на предприятия от обществен интерес (ПОИ)¹. Въпросникът за потребителите на финансови отчети на предприятия от обществен интерес е отделно разработен поради значението на тази категория предприятия за финансовото

¹ В настоящата статия е представено продължението на изследването за влиянието на счетоводните стандарти върху счетоводната политика на предприятието, публикувано в сп. ИДЕС, брой 4/2019 г.

отчитане в България и за да се определи специфичният ефект, който имат върху финансовите отчети новите Международни счетоводни стандарти – МСФО 9 *Финансови инструменти*, МСФО 15 *Приходи от договори с клиенти* и МСФО 16 *Лизинг*. Въпросникът е попълнен от 120 респонденти.

Анализ на данните и обобщение на резултатите от изследването

Извършено е разпределение на респондентите по групи потребители на финансовите отчети на предприятия от обществен интерес (виж. Таблица 1). Най-голям процент на отговорилите респонденти са от групата на одиторите (40%). От групата на съставителите и счетоводителите са отговорили съответно 20% и 13%. Равен брой потребители са се включили в изследването от групата на инвеститорите и от групата на консултантите (по 9%). От отговорите 8.3% са получени от представители на ръководството на предприятието – изпълнителен директор/управител.

Таблица 1. Разпределение на респондентите според групата потребители на финансовите отчети на ПОИ

Показатели	Честота	Процент	Валиден процент	Кумулативен процент
Съставител	24	20.0	20.0	20.0
Изпълнителен директор/управител	10	8.3	8.3	28.3
Счетоводител	16	13.3	13.3	41.7
Одитор	48	40.0	40.0	81.7
Инвеститор	11	9.2	9.2	90.8
Консултант	11	9.2	9.2	100.0
Общо	120	100.0	100.0	

В следващата таблица е направен анализ на мнението на съответните групи потребители на финансови отчети на предприятия от обществен интерес относно новите МСФО (МСФО 9, МСФО 15 и МСФО 16). Респондентите са попитани дали с приемането на новите МСФО през последните години ще се подобри финансовата отчетност на предприятията.

**Таблица 2. Разпределение на мнението на респондентите
относно приемането на новите МСФО**

Показатели	Честота	Процент	Валиден процент	Кумулативен процент
Категорично да	20	16.7	16.7	16.7
По-скоро да	49	40.8	40.8	57.5
Не мога да преценя	19	15.8	15.8	73.3
По-скоро не	22	18.3	18.3	91.7
Категорично не	10	8.3	8.3	100.0
Общо	120	100.0	100.0	

От резултатите в таблицата се вижда, че потребителите възприемат положително приемането на новите МСФО и считат, че тяхното прилагане ще доведе до подобряване на финансовата отчетност на предприятието.

С приемането на МСФО 9 *Финансови инструменти* се въведе новият модел на очакваните кредитни загуби за обезценка на финансови инструменти. В таблицата по-долу са представени обобщено коментарите на потребителите във връзка с прилагането на този модел от предприятията от обществен интерес в сравнение с модела на „възникналите“ загуби, който беше регламентиран в МСС 39 *Финансови инструменти: признаване и оценяване*. Целта е чрез поставянето на паралел между двата модела да се открият, от една страна, съществените отличителни характеристики на новия модел, и от друга страна – да се очертаят предизвикателствата и спорните моменти, пред които са изправени потребителите при неговото практическо прилагане. Резултатите в таблицата потвърждават мнението на автора, че в практически план моделът е доста сложен и е нужно известно време, за да могат да бъдат осмислени неговите положителни страни. Преобладаващото мнение на респондентите е, че моделът се основава на много повече допускания и преценки, което може да повлияе на достоверното представяне на информацията във финансовите отчети (19.2%). Затова те посочват, че той е неприложим за средата, в която оперират повечето предприятия в България, особено тези в нефинансовия сектор (19.2%).

Таблица 3. Разпределение на мнението на потребителите за прилагането на новия модел за очаквани кредитни загуби според МСФО 9

Показатели	Честота	Процент	Валиден процент	Кумулативен процент
Моделът се основава на много повече допускания и преценки	23	19.2	19.2	19.2
Моделът изисква много повече разходи за настройването на счетоводната система и обучение на персонала	18	15.0	15.0	34.2
Моделът предполага признаването на счетоводни загуби, преди да е настъпило обективно събитие за тях	22	18.3	18.3	52.5
Моделът осигурява повече възможности за анализ на бъдещото развитие на предприятието	12	10.0	10.0	62.5
Моделът затруднява инвеститорите и кредиторите при вземане на по-дългосрочни решения	3	2.5	2.5	65.0
В резултат на новите изисквания са извършени промени в отчетно-информационното осигуряване за текущото отчитане	3	2.5	2.5	67.5
Моделът е по-скоро неприложим за средата, в която оперират повечето предприятия в България	23	19.2	19.2	86.7
Не мога да преценя	14	11.7	11.7	98.3
Друго	2	1.7	1.7	100.0
Общо	120	100.0	100.0	

С прилагането на МСФО 9 и на база тълкувания на големите одиторски компании се счита, че в обхвата на обезценките попадат и паричните средства по разплащателни сметки. Презумпцията е, че паричните средства са финансови активи, оценявани по амортизирана стойност, които са носители на кредитен риск, и дори той да е минимален, ръководството на предприятието следва да приложи общия подход на модела за обезценка и да направи преценка доколко ефектът от обезценка е съществен за финансовия отчет и следва да се оповести информация за него.

Във връзка с това и с оглед на практическите затруднения при прилагането на този подход от предприятията в анкетата е включен въпрос за мнението на респондентите относно възприетата практика за обезценка на паричните средства и еквиваленти в съответствие с МСФО 9. Отговорите на този въпрос са обобщени в следващата таблица.

Таблица 4. Разпределение на мнението на респондентите относно възприетата практика за обезценка на паричните средства и еквиваленти по МСФО 9

Показатели	Честота	Процент	Валиден процент	Кумулативен процент
Няма да има съществен ефект върху достоверното представяне на информацията във финансовите отчети	41	34.2	34.2	34.2
Исклучително консервативен подход, който ще затрудни потребителите при разбирането на информацията във финансовия отчет	30	25.0	25.0	59.2
Ще донесе ползи за инвеститорите и кредиторите при анализ на дейността на предприятието	23	19.2	19.2	78.3
Не мога да преценя	21	17.5	17.5	95.8
Друго	5	4.2	4.2	100.0
Общо	120	100.0	100.0	

Резултатите в таблицата показват, че потребителите на финансовите отчети определят този подход като прекалено консервативен (25%), но той няма да окаже съществен ефект върху достоверното представяне на информацията във финансовите отчети

(34.2%). Независимо от това сред респондентите има и такива, които възприемат положително практиката за обезценка на паричните средства, като смятат, че ще донесе ползи за инвеститорите и кредиторите при анализ на дейността на предприятието (19.2%).

Нашето мнение е, че действително подходът е твърде консервативен и че голяма част от предприятията в страната ще го избегнат на базата на преценка за несъщественост на очакваните кредитни загуби.

Другата съществена промяна, която настъпи с прилагането на МСФО 9, е по отношение на класификацията и оценяването на финансовите активи на предприятието. Стандартът регламентира два водещи критерия за класификация – бизнес модела на предприятието за управление на финансовия актив и характеристиката на договорните парични потоци от инструмента.

Респондентите са попитани дали прилагането на новите изисквания за класификация и оценяване на финансовите активи на предприятието ще осигури по-уместна и разбираема информация за потребителите относно същността и особеностите на тези активи. Резултатите показват, че 47.5% от анкетиранията са отговорили положително, което е индикатор за увеличаване на доверието им към информацията във финансовите отчети. Втората най-голяма група от респонденти се състои от потребители, които смятат, че новите изисквания няма да доведат до представянето на по-уместна и разбираема информация (31.7%). Освен това голяма част от потребителите са се въздържали от категоричен отговор (20.8%), като са посочили, че все още не са в състояние да оценят ефекта от прилагането на стандарта върху уместността и разбираемостта на информацията, представена във финансовите отчети.

Във връзка с прилагането на новите критерии за класификация и оценяване на финансовите активи в съответствие с МСФО 9 в анкетата е включен въпрос за оценка на мнението на респондентите дали чрез включването на информация за бизнес модела в счетоводната политика ще се осигурят повече възможности от страна на външните потребители за контрол над дейността на предприятието. Почти половината от респондентите (48.3%) смятат, че чрез оповестяване на информация за бизнес модела в счетоводната политика към финансовия отчет широката общественост ще получи по-голямо разбиране за начина на управление на ресурсите на предприятието, а това може да създаде предпоставки за оказване на контрол над предприятието. Другата част от анкетиранията не могат да споделят това становище (30%) или са се въздържали от коментар по този въпрос (21.7%).

В резултат от множеството изисквания на МСФО 9 за начина на представяне и оповестяване на информацията за финансовите инструменти във финансовите отчети възникна въпросът каква е оценката на потребителите за ефекта от прилагането на стандарта върху количеството и качеството на информацията, която се оповестява

във финансовите отчети. В таблицата по-долу са обобщени коментарите на анкетираните по този въпрос.

Таблица 5. Разпределение на мнението на респондентите относно влиянието на МСФО 9 върху количеството и качеството на информацията във финансовите отчети

Показатели	Честота	Процент	Валиден процент	Кумулативен процент
Съществено са променени начинът и структурата на представяне на пояснителните приложения	27	22.5	22.5	22.5
Увеличава се делът на прогнозната финансова и нефинансова информация във финансовия отчет	39	32.5	32.5	55.0
Увеличава се количеството за сметка на качеството на информацията, която се оповестява във финансовите отчети	14	11.7	11.7	66.7
В резултат от допълнителните оповестявания във ФО се включва по-уместна и значима информация	19	15.8	15.8	82.5
Не мога да преценя	20	16.7	16.7	99.2
Друго	1	0.8	0.8	100.0
Общо	120	100.0	100.0	

Според 32.5% от потребителите, включени в извадката, в резултат от прилагането на МСФО 9 се увеличава делът на прогнозната финансова и нефинансова информация във финансовите отчети. Друг ефект, който посочват анкетираните, е значителната промяна в начина и структурата на представяне на пояснителните приложения към финансовия отчет (22.5%). Освен това 15.8% от тях смятат, че в резултат на изискваните от МСФО 9 допълнителни оповестявания във финансовите отчети се включва по-уместна и значима за инвеститорите и кредиторите информация. От друга страна, има и потребители, които изразяват негативно отношение към изискванията за допълнителни оповестявания, като посочват, че се увеличава количеството за сметка

на качеството на оповестяваната информация във финансовия отчет (11.7%).

Нашето виждане е, че макар и за определени обекти на отчитане изискванията на стандарта да са по-консервативни, като цяло прилагането на стандарта оказва положително влияние върху качеството на информацията във финансовите отчети.

Във връзка с прилагането на МСФО 15 в анкетата е включен въпрос за оценката на потребителите на новия пететапен модел за признаване на приходи с оглед влиянието му върху представянето и оповестяването на информацията във финансовия отчет.

Таблица 6. Разпределение на мнението на респондентите относно новия пететапен модел за признаване на приходи съгласно МСФО 15

Показатели	Честота	Процент	Валиден процент	Кумулативен процент
Няма да окаже съществен ефект върху представянето и оповестяването на информация за приходите във финансовия отчет	18	15.0	15.0	15.0
По-детайлната информация ще осигури повече възможности за анализ на дейността	47	39.2	39.2	54.2
Увеличаване на преценките и предположенията за времето, начина и размера на признатите приходи	31	25.8	25.8	80.0
Не мога да преценя	19	15.8	15.8	95.8
Друго	5	4.2	4.2	100.0
Общо	120	100.0	100.0	

От резултатите в таблицата се вижда, че най-много потребители (39.2%) споделят виждането, че в резултат от прилагането на новия пететапен модел за признаване на приходи по МСФО 15 във финансовите отчети ще се представя и оповестява по-детайлна информация за начина на създаване на приходи, с което ще се увеличи полезността на информацията с оглед възможностите на потребителите за анализ на дейността на предприятието и бъдещото му развитие. От друга страна, една част от анкетираните (25.8%) смятат, че прилагането на модела ще доведе до увеличаване на преценките и предположенията

за времето, начина и размера на признатите приходи във финансовия отчет, което може да затрудни потребителите при разбирането му. Само 15% от респондентите са посочили, че новият модел за признаване на приходи няма да окаже съществен ефект върху представянето и оповестяването на информация за приходите във финансовия отчет. Следователно по отношение на новите правила за признаване на приходи може да се заключи, че на този етап мненията на потребителите са разнопосочни, тъй като голяма част от предприятията все още настройват счетоводните си системи спрямо новите изисквания, а липсата на опит и практика във връзка с прилагането на МСФО 15 води до редица практически затруднения при представяне и оповестяване на информация за приходите във финансовите отчети.

От 01.01.2019 г. предприятията следва да прилагат изискванията на новия стандарт МСФО 16 *Лизинг*. Във връзка с новите постановки в стандарта в анкетата е включен въпрос за оценка на ефекта от въвеждането на подхода „право на ползване на актив“ върху представянето и оповестяването на информация във финансовия отчет. В таблицата по-долу са обобщени коментарите на респондентите по този въпрос.

Таблица 7. Разпределение на мненията на респондентите относно въвеждането на подхода „право на ползване на актив“ по МСФО 16

Показатели	Честота	Процент	Валиден процент	Кумулативен процент
Ще окаже съществен ефект върху структурата на активите и пасивите на отчета за финансовото състояние на предприятието	50	41.7	41.7	41.7
Ще доведе до оповестяването на допълнителна информация за предположенията и допусканията за пасива по лизинга	30	25.0	25.0	66.7
Ще окаже съществен данъчен ефект върху финансовите резултати на предприятието	12	10.0	10.0	76.7
Не мога да преценя	26	21.7	21.7	98.3
Друго	2	1.7	1.7	100.0
Общо	120	100.0	100.0	

От резултатите в таблицата се вижда, че 41.7% от анкетираниите смятат, че въвеждането на подхода „право на ползване на актив“ ще окаже съществен ефект върху структурата на активите и пасивите на отчета за финансовото състояние на предприятието. Другото преобладаващо мнение сред респондентите е, че в резултат от прилагането на новите изисквания на стандарта във финансовия отчет ще се включат допълнителни оповестявания за предположенията и допусканията за пасива по лизинга във връзка със задължението да се изплащат лизингови вноски.²

Освен това според 10% от анкетираниите прилагането на МСФО 16 ще окаже съществен данъчен ефект върху финансовите резултати на предприятието.³ Следователно може да се обобщи, че прилагането на МСФО 16 изисква предприятията да предприемат сериозни мерки във връзка с въвеждането на новите изисквания в счетоводната си политика.

Според нас преди всичко е важно да се направи оценка на договорите, които попадат в обхвата на стандарта, и да се организира програма, която да включва както дейности по настройване на счетоводните софтуери, така и предприемането на действия за изменение на счетоводната политика на предприятието.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

На базата на резултатите от проведеното анкетно проучване могат да се направят определени изводи за финансовото отчитане на предприятията. Във връзка с прилагането на новия пететапен модел за признаване на приходи резултатите от анкетното проучване потвърдиха виждането на автора, че в резултат от прилагането на МСФО 15 във финансовите отчети ще се включва по-детайлна информация за начина на генериране на приходи, което несъмнено ще увеличи полезността на информацията за нейните потребители. Според нас по-съществено отражение на новите изисквания за отчитане и представяне на информация за финансовите инструменти в съответствие с МСФО 9 ще

² Във връзка с оценяването на пасива по лизинга МСФО 16 изисква предприятието да определи настоящата стойност на лизинговите плащания с използването на лихвения процент, заложен в договора, или с т.нар. „диференциален лихвен процент“. Диференциалният лихвен процент е специфичен за всяко предприятие, като при неговото изчисляване следва да се вземат предвид редица икономически и финансови фактори, свързани с финансовото състояние на лизингополучателя и условията на договора.

³ През 2018 г. беше извършено изменение и допълнение на Закона за корпоративното подоходно облагане (ЗКПО) (обн., ДВ, бр. 98 от 27.11.2018 г.), като в Закона е включен нов чл. 11а, който касае данъчното третиране на договори за оперативен лизинг съгласно МСС при лизингополучателите. По този начин в ЗКПО изрично е посочено, че счетоводно отчетените разходи и приходи във връзка с договори за оперативен лизинг съгласно МСС, при лизингополучателите, не се признават за данъчни цели. Освен това активите с право на ползване във връзка с договори за оперативен лизинг не са данъчни амортизируеми активи (ЗКПО, чл. 11а, ал. 1). За данъчни цели се признават разходите и приходите, които възникват по реда на СС 17 – Лизинг (ЗКПО, чл. 11а, ал. 2). Изменението влиза в сила от 01.01.2019 г.

има върху дейността на финансовите институции. За тази цел тези предприятия следва да извършват значителни промени в счетоводната политика по отношение на класификацията на финансовите инструменти и модела за очакваните кредитни загуби. Освен това в резултат от прилагането на стандарта се смята, че съществено се увеличават преценките и предположенията във финансовите отчети, в т.ч. и при разработването на счетоводната политика. Необходим е много детайлен анализ на новите постановки в зависимост от специфичните особености на финансовите инструменти и с оглед представянето на достоверна и разбираема информация за потребителите. Резултатите от изследването доказват необходимостта от предприемането на сериозни мерки и дейности от страна на предприятията за прилагане на изискванията на МСФО 16, което според нас несъмнено ще доведе до усложняване на отчетния процес, особено по-отношение на определяне на срока на лизинговия договор и диференциалния лихвен процент.

Библиографска справка:

1. Закон за счетоводството, обн., ДВ, бр. 95 от 8 декември 2015 г., изм. и доп., ДВ, бр. 96 от 6 декември 2019 г.

2. Закон за корпоративното подоходно облагане, обн., ДВ, бр. 105 от 22 декември 2006 г., изм., ДВ, бр. 102 от 31 декември 2019 г.

AN EMPIRICAL STUDY OF THE IMPACT OF ACCOUNTING STANDARDS ON THE ACCOUNTING POLICY OF THE ENTITIES IN BULGARIA

(Second part)

Kiril Bashikarov, PhD

e-mail: k.bashikarov@abv.bg

Keywords:	Summary
<p><i>Study</i></p> <p><i>Accounting standards</i></p> <p><i>Accounting policy</i></p> <p><i>Public Interest-entities</i></p> <p><i>Presentation</i></p> <p><i>Disclosure</i></p> <p><i>Financial reporting</i></p>	<p><i>The purpose of the study is to examine the impact of accounting standards in recent years on the content of public interest-entities' accounting policies and to determine the effect of the application of new accounting standards on the presentation and disclosure of information in the financial statements. The aim of this article is to outline the possibilities for supplementing the content of accounting policy with a view to improving the financial reporting of the entities in Bulgaria.</i></p>